Hrad Helfštýn

Kraj: Olomoucký
Okres: Přerov
GPS souřadnice: 49.517868N, 17.628271E
Adresa URL: www.helfstyn.cz

Helfštýn (též Helfštejn, Helfenstein) je zřícenina jednoho z největších hradů v českých zemích, který leží asi 3 km jihovýchodně od Lipníka nad Bečvou nad obcí Týn nad Bečvou. Od roku 1958 je chráněn jako kulturní památka ČR. Hrad Helfštýn patří k našim nejvýznamnějším hradním objektům, přestože se nikdy nedostal do rukou krále.
Hrad Helfštýn (zvaný také Helfštejn, německy Helfenstein) vznikl se vší pravděpodobností v poslední čtvrtině 13. století a jeho zakladatelem a prvním majitelem byl slezský šlechtic Friduš (Fridrich) z Linavy. Ten se zdá být dodnes spornou osobností. Historikové o něm předpokládali, že nejen uchvátil bezprávně část cizího pozemkového vlastnictví, ale že také zneužíval strategické polohy hradu Helfštýna na významné cestě Moravskou branou k loupežení. Král Jan Lucemburský hrad po trestné výpravě roku 1312 Fridušovi odňal a postoupil jej Vokovi z Kravař, příslušníkovi významného moravského panského rodu. V držení Kravařů zůstal Helfštýn déle než sto let a v této epoše prodělal dalekosáhlé stavební změny.
V roce 1444 koupil hrad Vok ze Sovince. O dvacet let později drželi helfštejnské panství Kostkové z Postupic, od roku 1475 Vilém II. z Pernštejna. Příslušníci rodu z Pernštejna hrad dále rozšiřovali a opevňovali.
Od roku 1554 bylo zboží v držení pánů z Ludanic, roku 1580 je vyženil s Kateřinou z Ludanic Petr Vok z Rožmberka. I za těchto držitelů docházelo k rozšiřování hradu, ze kterého se stala významná pevnost.
Za Petra Voka došlo i k zbudování reprezentativního renesančního dvojkřídlého paláce podle projektu italského architekta Baldassara Maggi.
Roku 1593 koupil Helfštejn Hynek Bruntálský z Vrbna, tomuto rodu byl však hrad po bitvě na Bílé hoře zkonfiskován a dostal se do držení kardinála Františka z Ditrichštejna. Až do roku 1656 sloužil hrad jako vojenská pevnost, poté bylo rozkazem opevnění zrušeno a výzbroj převezena do Olomouce. V 17. století byl hrad poničen a dále chátral. Majetkem rodu Ditrichštejnů zůstal hrad až do počátku 20. století.
O dalekosáhlejších úpravách hradu v moderní pevnost uvažovaly vládní úřady ještě za pruských válek v polovině 18. století, ale nakonec došlo jen k drobnějším stavebním pracem a po sedmileté válce se přestalo s Helfštýnem v systému zemské obrany počítat. Hrad pustnul dále a jeho zkázu urychlili ve druhé polovině 18. století i Ditrichštejnové demoličními pracemi. Tyto pokusy vyvrcholily roku 1817, kdy byla dělostřeleckou palbou poničena část vnitřního hradu.
Zřícenina Helfštýna byla v 19. století hojně navštěvována a už krátce po polovině století byl podniknut první vážnější pokus o zpřístupnění hradu, avšak se soustavnějšími zajišťovacími pracemi se započalo až v roce 1911.
Po 2. světové válce byl hrad zařazen jako významná památka do kategorie státních hradů. Byly provedeny poměrně rozsáhlé zajišťovací práce a v jejich rámci se uskutečnil systematičtější uměleckohistorický a archeologický průzkum objektu, který přispěl podstatným způsobem k objasnění jeho minulosti.

Hrad Helfštýn je kulturní památkou spravovanou Muzeem Komenského v Přerově, p. o. Celý komplex tvoří řada staveb užitkových i fortifikačních. V současné době jsou na hradě zpřístupněna čtyři nádvoří. Má pětici bran, množství bašt, věží a rozsáhlý systém vnitřního i vnějšího opevnění. Svojí rozlohou patří k nejrozsáhlejším hradním komplexům v Evropě.
Rozsáhlé zříceniny jsou dále postupně rekonstruovány, koná se zde řada kulturních akcí, k nejznámějším patří setkání uměleckých kovářů Hefaiston.